

Kuten kirjoittaja itse mainitsee, redaktiokritiikkiä pidetään jossain määrin ”menneen talven lumina”. Mielestäni Syreenin teos osoittaa, kuinka kokemuksen tuoma varmuus redaktiokritiikin käyttötavoista yhdistettynä esimerkiksi kirjallisuustieteellisiin metodeihin ja narratiiviseen lähestymistapaan elävöittää tutkimuskenttää. Teos on siten omiaan herättämään uusia näkökulmia, vaikka kriittisiäkin. Syreenin teos on lisäksi lukijalle virkistävä poikkeus sosiaalitieteellisen raamatuntutkimuksen vallattua laajalti alaa. Kuinka tutkimusmenetelmien käyttömahdollisuudet muutoin tulisivatkaan tutummiksi kuin tarkastelemalla niiden avulla tehtyä tutkimusta?

Becoming John on pitkän matkan tehneen tutkijan kokoomateos, jonka sivuilla kokemus ja näkemys puhuvat. Kautta linjan kirjasta välittyä kirjoittajan syvä ymmärrys aiheen laajuudesta ja moniulotteisuudesta. Tutkimusalueeseen vihkiytymätön lukija saattaa yksityiskohtien keskellä joutua ponnistelemaan hahmottaakseen kokonaiskuvan. Mikään ei kuitenkaan estä lukijaa tarttumasta yhä uudelleen teoksen aikaisempiin sivuihin ja evankeliumiteksteihin pysyäkseen mukana matkassa. Teos sopineekin parhaiten Uuden testamentin tutkimusta syvällisemmin tuntevalle lukijalle, joka kykenee arvioimaan, onko *Becoming John* niin provokatiivinen ja rohkea kuin teoksen takakansi antaa ymmärtää ja suhteuttamaan Syreenin näkemyksiä toisenlaiseen ymmärrykseen Johanneksen evankeliumista. Kokeneempi tutkija pystyy tarkastelemaan teosta kriittisemmin ja, mikä tärkeintä, suhteuttamaan kirjan herättämiä ajatuksia omaan näkemyksiinsä: Miksi minä ajattelen toisin, ja mistä se voi johtua? Tämä hedelmällinen pohdinta tuottanee uusia näkökulmia – ja lopulta myös uutta tutkimusta. Tutkimusalueeseen tutustuvalla kirja toimii syväasukelluksena niin Johannes-tutkimukseen kuin redaktiokritiikkiin metodina, muita lähestymistapoja ja metodeja unohtamatta.

Riina Haapakorpi, TM
Uuden testamentin eksegetiikan väitöskirjantutkija
Helsingin yliopisto

MEGHAN R. HENNING

Hell Hath No Fury. Gender, Disability, and the Invention of Damned Bodies in Early Christian Literature. New Haven, CT: Yale University Press. 261 s.

Meghan Henningin teosta *Hell Hath No Fury* voisi kutsua ”helvetin genealogiaksi”, eli helvetin käsitteen historiallisen muotoutumisen tutkimukseksi, mutta Henning itse kuvailee työtään ”helvetin kiertomatkaksi” (engl. ”Tours of Hell”). Teokseensa hän keskittyy varhaiskristillisiin teksteihin, ja erityisesti ilmestyskirjallisuuden kuvauksiin helvetistä. Teoksen alaotsikko *Gender, Disability, and the Invention of Damned Bodies in Early Christian Literature* kuvaa Henningin kiertomatkan tuloksia. Sukupuoli ja vammaisuus ovat suuressa roolissa, kun tarkastellaan sitä, millaisena helvetti varhaiskristillisessä ilmestyskirjallisuudessa näyttäytyy – ja ennen kaikkea, millainen siitä on rakennettu.

Helvetin ja taivaan sekä kadotuksen ja pelastuksen teemat ovat olleet pinnalla koko kristinuskon historian ajan. Harvoin kuitenkaan pysähdymme miettimään, mistä helvetin kuvaukset ovat alun perin lähtöisin. Henning johdattaa lukijan helvettien kuvausten historiaan hyödyntäen laajasti kirjallisuutta ei-kanonisista kirjoituksista kirkkoihin sekä antiikin lääketieteellisiin teksteihin. Valtavan tekstimateriaalin perusteella käy selväksi, kuinka helvettiä kansoittivat useimmiten naiset, orjuutetut sekä erilaisista vammoista ja sairauksista kärsivät ihmiset. Heidän kehojaan määritteli ei-normatiivisuus – ne olivat jotain miehisestä, maskuliinisesta ja vammattomasta kehosta poikkeavaa. Helvettiin joutuvien kohtalo samanaikaisesti sekä kuvasti elettyä elämää että rakensi sitä. Ne kehot, jotka määriteltiin helvettiin joutuviksi, tulivat uhkaaviksi myös maanpäällisessä elämässä. Helvetin kärsimykset ovatkin tarkoittaneet ei-normatiivisille kehoille kauaskantoisesti myös maanpäällisen helvetin elämistä todeksi. Väkivaltaiset asenteet poikkeavia kehoja kohtaan ovat saaneet lisää pontta helvettikuvausten pohjalta.

Henning käsittelee aihettaan monien intersektioiden kautta, ja kirjan ehdoton vahvuus on Henningin luova tapa kerätä ja yhdistellä tietoa,

mistä kertoo myös mittava sadan sivun viiteosio. Yksi olennainen näkökulma ”helvetin kiertomatoille” on vammaisuuden tutkimus (engl. disability studies), joka on viimeisen vuosikymmenen aikana noussut tärkeäksi osaksi monia humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä aloja. Viime vuosien aikana myös eksegeettinen tutkimus on alkanut nähdä vammaisuuden tutkimuksen hyödyt sekä pyhien tekstien että eletyn uskonnollisuuden tutkimisessa. Suuri kiitos kuuluu sukupuolentutkimusta hyödyntäville eksegeeteille, sillä vammaisuuden tutkimuksella on paljon yhteistä esimerkiksi queertutkimuksen kanssa. Henning tekeekin vakuuttavaa työtä nostamalla vammaisuuden sukupuolen ja ruumiillisuuden rinnalle analyysissään.

Henningin mukaan jo varhaiskristillisyydessä ihmisten kehoilla ja sukupuolilla oli rooli identiteetin muotoutumisessa, ja kehollisuuden vaikutus varhaiskristillisyyden historian ymmärtämisessä on paljon ajateltua suurempi. Varhaiskristillisyyden tutkimuksessa orjuus, marttyyriys, asketismi, ristiinnaulitseminen ja erilaiset seksuaalisuutta käsittelevät säännöt linkittyvät kaikki ruumiillisuuden tematiikkaan. Antiikin aikana ideaa normatiivisesta kehosta määrittivät lukuisat standardit, joista useat olivat sukupuolitettuja. Helvetin kuvauksissa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka Pietarin ja Paavalin ilmestyksissä vanotaan rangaistusta niille nuorille naisille, jotka eivät ole neitsyitä avioliiton solmimiseen saakka. Heidät määritellään syntisiksi, ja he tulevat kärsimään helvetissä mitä karmeimmista kidutuksen muodoista ja nöyryytyksestä. Kaikki esimerkit kohdistuvat nuoriin naisiin, eli poikia tai miehiä tällainen normi ei koskenut.

Pietarin ja Paavalin ilmestyksissä (Henningin päälähteissä) mustat vaatteet sekä musta ihonväri kuvataan rangaistukseen oikeuttavina piirteinä. Ihonväri kuitenkin risteää muiden ominaisuuksien kanssa. Edellä mainitut nuoret naiset kuvataan mustaihoisina. Musta ihonväri yhdistettiin Rooman valtakunnan aikana usein etiopialaisiin tai egyptiläisiin, ”ulkomaalaisiin”, jolloin tarkoituksena on ollut tehdä kaikesta roomalaisen kulttuurin ulkopuolisesta vierasta ja uhkaavaa. Etiopialaisten ja muiden mustien kehojen tarkoituksena ilmeskirjallisuudessa on ollut korostaa vastapuolen

suuruutta ja paremmuutta, ei niinkään kuvata todellisuutta. Pelkkä retorinen tehokeino, vastustajan mustamaalaus, aiheutti kuitenkin sen, että etiopialaisten myötä mustaihoiset demonisoitiin ja demoneista tehtiin mustaihoisia. Helvetti täyttyi myös näistä marginalisoiduista kehoista, jotka vallitsevan eliitin vallankäytön takia todettiin kulttuuristen normien vastaisiksi.

Kirjassa esitetyt esimerkit osoittavat, kuinka proto-rasismista on nähtävissä esimerkkejä jo varhaiskristillisissä teksteissä. Mikä tärkeämpää, Henning osoittaa selkeästi ja pitkäjänteisesti, kuinka helvettikuvaukset ovat rakennelmia, joiden purkaminen on mahdollista – ja elintärkeää. Jokaisen tutkijan tulisi ymmärtää, että tehtävämme on purkaa muinaisista teksteistä niiden väkivaltaista valta-asetelmaa, joka pitää yllä ei-normatiivisten kehojen marginalisointia vielä nykyisessä 2020-luvun suomalaisessa yhteiskunnassakin.

Henningin eksegeettinen analyysi on timanttisen kirkasta, mutta hän ei tyydy ainoastaan kuvailemaan lähteitään vaan ottaa myös kantaa niiden tulkintaan. Historiassa eksegeettistä tutkimusta on arvostettu sen ylevästä pyrkimyksestä neutraaliuteen ja objektiivisuuteen, liiallinen poliittisuus tai kantaaottavuus ei ole sopinut muottiin. On kuitenkin ilo nähdä, kuinka Henning ottaa teoksessaan kantaa, on poliittinen ja tekee sen lähteitään kunnioittaen. Uskon, että tästä esitystavasta nauttii sekä ”perinteistä” eksegetiikkaa vaalivat että teoreettista paradigman muutosta kaipaava nuori tutkijasukupolvi. Vammaisuuden, kehollisuuden, sukupuolen ja ihonvärin kautta tapahtuva intersektionaalinen analyysi tarjoaa lukemattomia oivalluksia siitä, kuinka helvettikuvaukset ovat vaikuttaneet kristilliseen ihmiskäsitykseen. Helvettikuvaukset tarjoavat rikkaan ja ajatuksia herättävän kiertomatkan, joka vie myös epämukavuuksien äärelle. Mieltä painaa kysymys: Kuinka voisimme estää Henningin kuvaamien helvettien toisintamisen maan päällä?

Moona Kinnunen, TM
Eksegetiikan ja sukupuolentutkimuksen
väitöskirjatutkija
Helsingin yliopisto